

Právní nauka

Přednáška č. 1

Obsah přednášek

1. Obecně k pojmu stát a právo:
 - Obecně k pojmu stát,
 - Evropská unie,
 - Pojem právo,
 - Objektivní právo,
 - Prameny práva,
 - Právní normy,
 - Systém práva.
2. Subjektivní právo
3. Proces aplikace a uskutečňování práva

STÁT - ZNAKY A FUNKCE STÁTU, FORMA VLÁDA

Stát je určitou formou organizace společnosti, jejíž specifikum je adekvátní době, regionu a dalším faktorům ...

ZNAKY STÁTU

1) Státní moc – zvláštní druh veřejné moci. Státní mechanismus – státní orgány, úřední osoby);

Pravomocemi státního mechanismu se označují oprávnění, popřípadě povinnosti uskutečňovat státní moc určitým způsobem a metodami:

- pravomoc normotvorná (zákonodárná),
- výkonná a nařizovací pravomoc,
- pravomoc rozhodovací,
- kontrola, dozor, dohled.

Modely realizace státní moci: koncentrace moci ve státě (diktatura) a dělba moci (demokracie).

2) **Územní organizace obyvatelstva** – stát organizuje obyvatelstvo podle území;

3) **Suverenita a výlučnost. Suverenita neboli svrchovanost** – je nezávislost státní moci na jakékoliv moci jiné jak vnitřní, tak vně státních hranic. **Výlučnost** – stát je jedinou organizací svého druhu na daném území.

4) **Existence daní a poplatků;**

5) **Existence práva;**

FUNKCE STÁTU

- vnější (např. obrana státu, zahraniční věci);
- vnitřní (např. ekonomická, sociální, zdravotní, kulturní);

FORMA VLÁDY – vztah obyvatelstva ke státní moci, zejména možnostem účasti nebo neúčasti na správě veřejných záležitostí včetně utváření orgánů, jejich povahy a složení.

- demokratická (demokracie přímá a demokracie nepřímá);
 - Demokracie přímá – umožňuje všem, jimž je přiznáno rovné právo účasti na správě státu, bezprostředně rozhodnout o veřejných záležitostech celospolečenského nebo místního významu (referendum).

Referendum – lidové hlasování může být obligatorní nebo fakultativní.

Plebiscit – lidové hlasování, předmětem jsou otázky změny či uchování formy státu a tím i stávajícího politického zřízení nebo otázek území.
 - Demokracie nepřímá (zastupitelská) – stav, kdy se obyvatelstvo účastní správy veřejných záležitostí nepřímo, tedy prostřednictvím volených zástupců.
- nedemokratická, totalitní;
 - Vlády jednotlivce nebo malé skupiny lidí či vedení politické strany, kteří jako vládnoucí subjekt soustřeďují do svých rukou podstatnou část moci a z pozice síly odmítají demokratické spravování státu.

POVAHA A SLOŽENÍ NEJVYŠŠÍCH STÁTNÍCH ORGÁNŮ

- Hlava státu;
- Nejvyšší zastupitelský orgán (zákonodárný);
- Nejvyšší výkonný orgán;
- Nejvyšší soudní orgán;

Podle povahy vzájemných vztahů mezi hlavou státu, zákonodárným a výkonným orgánem můžeme rozlišovat:

- Parlamentní republika;
- Prezidentská republika;
- Parlamentní monarchie;
- Dualistická monarchie;
- Jiné formy vlády;

Členění státu

- ▶ Stát unitární
 - ▶ Vyznačuje se jednou soustavou nejvyšších státních orgánů a jednou ústavou, části unitárního státu mají pouze povahu administrativní jednotky.
- ▶ Stát složený
 - ▶ Skládá se z několika členských států. Vyznačuje se dvojitou soustavou nejvyšších státních orgánů, ústředním a nejvyššími orgány členských států. (federace, reálná unie).
- ▶ Jiné typy států;
 - ▶ Personální unie.
 - ▶ Konfederace.

Státní režim

- ▶ Demokratický;
- ▶ Nedemokratický;

EVROPSKÁ UNIE

- ▶ Padesátá léta 20. století - Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), Evropské společenství pro atomovou energii (EUROATOM), Evropské hospodářské společenství (EHS);
- ▶ 1957 a 1965 – slučovací smlouvy Evropské společenství pro atomovou energii a Evropské hospodářské společenství – EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ (ES); Společenství uhlí a oceli zaniklo;
- ▶ SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII (Maastricht 7. 2. 1992, platná od 1. 11. 1993);
 - ▶ I. pilíř – Evropská společenství;
 - ▶ II. pilíř – Společná zahraniční a bezpečnostní politika;
 - ▶ III. pilíř – Policejní a justiční spolupráce;
- ▶ SCHENGENSKÉ DOHODY (podepsaná 1985; prováděcí úmluva 1990; platná 1995);
- ▶ ČR 1. 5. 2004;
- ▶ LISABONSKÁ SMLOUVA (podepsaná 2007; platná 2009)
- ▶ K 1. 2. 2020 tvoří EU 27 evropských států;

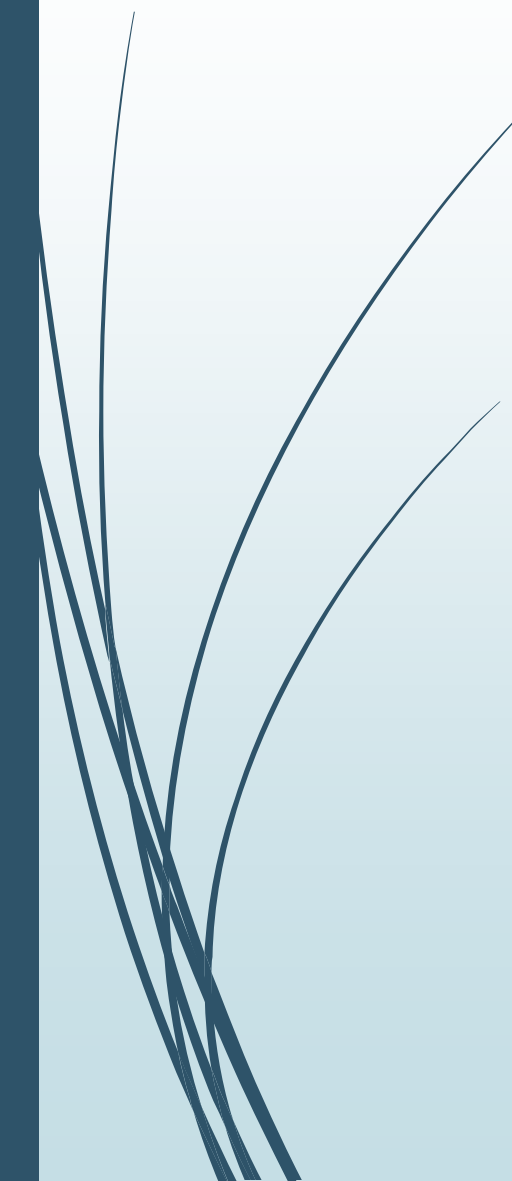
POJEM PRÁVO

- ▶ Právo je zvláštní a specifický normativní systém;
- ▶ Právo můžeme definovat jako normativní soubor pravidel chování, která:
 - ▶ Mají obecně závazný charakter;
 - ▶ Jsou vydávána ve zvláštní, státem uznávané nebo stanovené formě;
 - ▶ Jejich dodržování je vynutitelné státní mocí;
- ▶ Právní systém je otevřený, cílený, dynamický;

Právo je uspořádaný systém norem stanovených a vynutitelných státem.

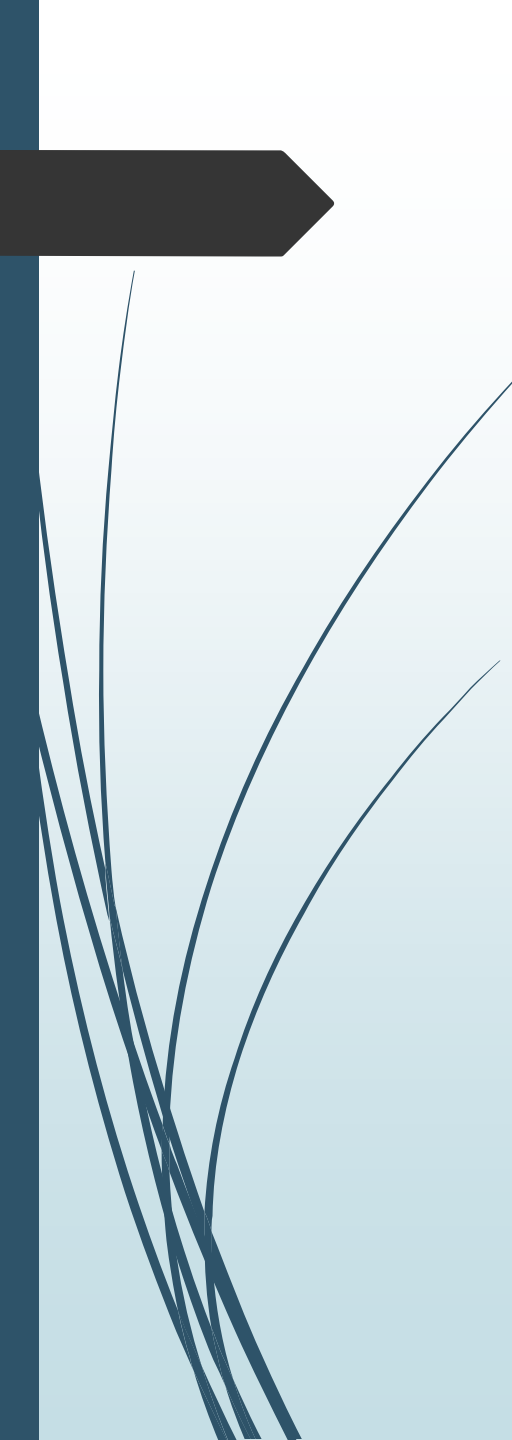
Funkce práva ve společnosti

- ▶ Funkce regulační;
 - ▶ Funkce informační;
 - ▶ Funkce motivační;
 - ▶ Funkce preventivní (výchovná);
-

Vztah práva a ostatních normativních systémů

- ▶ Spolu s právem působí politika, náboženství, morálka, pravidla slušného chování a řada jiných dílčích normativních systémů;
 - ▶ Působí ve shodě – co právo sankcionuje jako protiprávní, morálka odsuzuje jako nemorální;
 - ▶ Působí protikladně – co právo sankcionuje, to veřejné mínění schvaluje;
- ▶ Vztah práva a morálky

-
- Právo je institut nepoměrně mladší než morálka;
 - Právo je souhrn norem chování vydaných státem, morálka je ve své struktuře daleko bohatší - obsahuje názory představy, pocity a morální přesvědčení, morální pravidla chování apod.;
 - Projevem práva jsou právní akty – zákon, smlouva, rozsudek soudu apod., projevem morálky je především veřejné mínění;
 - Morální normy pokrývají mnohem širší oblast společenských vztahů než právo;
 - Právní normy jsou přesné a konkrétně vymezené, morální normy jsou daleko nejčitelnější;
 - Chování podle práva je vynutitelné státní mocí;

PRÁVO OBJEKTIVNÍ a subjektivní

► Právo objektivní – existující soubor platných právních norem – tedy právo psané;

(LAW) – právo jako zákon, precedens = objektivní;

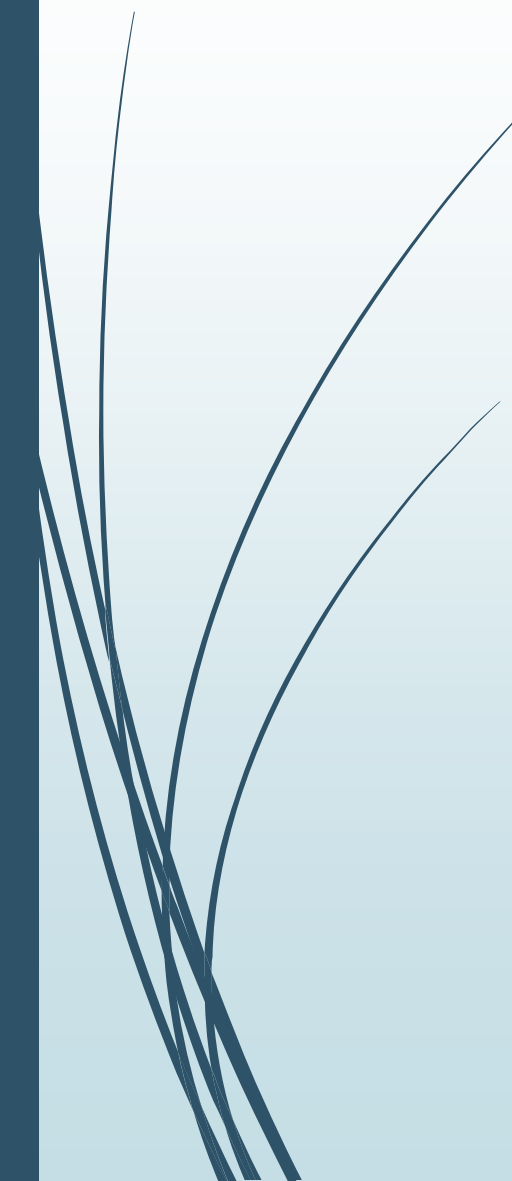
► Právo subjektivní – možnost subjektu chovat se určitým způsobem a vyžadovat totéž od jiných, tedy jako určitý nárok subjektu;

(RIGHT) – právo jako nárok, oprávnění = subjektivní;

-
- **OBJEKTIVNÍM PRÁVEM** – rozumíme uspořádaný soubor platných právních norem určitého státu - dává odpověď na otázku „co je právo“;
 - **SUBJEKTIVNÍM PRÁVEM** - rozumíme oprávnění subjektu chovat se podle práva. Je to míra faktické možnosti chování subjektu. Struktura subjektivního práva zahrnuje jak samotnou možnost chování, tak tomu odpovídající právní povinnost jiného právního subjektu.
 - Platné právo – de lege lata;
 - Do budoucna regulované společenské vztahy – de lege ferenda;
 - **PRÁVNÍ VĚDOMÍ** – je souhrnem právních názorů a představ lidí o právu, ve kterém se odráží jak jejich vztah k právu, poznání a hodnocení práva, tak i jejich požadavky na právo, na jeho tvorbu, aplikaci a realizaci v životě společnosti;

Právní kultury

- ▶ Kontinentální evropský typ;
 - ▶ Angloamerický typ;
 - ▶ Islámský typ;
-

PRAMENY PRÁVA - OBJEKTIVNÍHO

- Zákony a jiné normativní akty,
- Právní obyčeje,
- Soudní precedenty,
- Normativní smlouvy,
- Mezinárodní smlouvy,
- Některá rozhodnutí, nálezy a usnesení ústavních soudů,
- Obecné zásady právní, přirozená spravedlnost, ekvita a rozum, právní literatura, normativní odkazy na mimoprávní chování.

Normativní akty

- ▶ Právní normativní akty jsou výsledky činnosti orgánů veřejné moci a správy obsahující právní normy.
- ▶ Tzv. právní předpisy (právní řád, zákony a jiné právní předpisy, obecně závazné právní předpisy).
- ▶ Normativní akt nižšího stupně právní síly nesmí obsahově odporovat normativnímu aktu vyššího stupně právní síly.

- ▶ Odvozené (sekundární) normativní akty,
- ▶ Prvotní normativní akty,
- ▶ Sbírka zákonů České republiky; základním druhem normativních aktů jsou zákony,
- ▶ Pojem – kodex; novela; nepřímá novela; ústavní zákon; Ústava;

Obyčej

- Obyčeje jsou oficiálně nepsaná pravidla chování, ale existují soukromě psané sbírky obyčejových pravidel.

Precedent

- Individuální právní akt, a to soudní rozhodnutí nebo akt jiného státního orgánu, který nabývá normativního významu, jestliže se jím řeší případ dosud právními normami neregulovaný. První rozhodnutí se stává precedentem práva.

Normativní smlouva

- Smlouva je shodný projev vůle dvou nebo několika subjektů je zpravidla právní skutečností a jako taková jen zakládá, mění nebo ruší individuální právní vztah a nemá tedy obecný normativní význam.
- Roli pramene práva má, když její ustanovení jsou obecná a regulují závazně celou skupinu právních vztahů, které se musí utvářet v souladu s takovou smlouvou – normativní smlouva. (Mezinárodní smlouva, Rozhodnutí, nález a usnesení Ústavního soudu)

Prameny práva České republiky

► **Normativní akty, tj. právní předpisy.**

- Podle toho, kdo má pravomoc vydávat normativní akty;
- Podle toho, zda jde o prvotní nebo odvozené normativní akty;
- Podle stupně právní síly;

V ČR pravomoc vydávat normativní akty mají tyto orgány:

- Parlament ČR, popř. Senát Parlamentu;
- Určité orgány výkonné moci, vláda, ministerstva, ústřední správní úřady, Česká národní banka, Nejvyšší kontrolní úřad;
- Orgány územních samosprávních celků a státní správy (veřejné správy);

Druhy normativních aktů

- ▶ **Zákonodárné akty**, tj. zákony včetně ústavních zákonů, zákonná opatření Senátu;
- ▶ **Normativní akty**
 - ▶ Nařízení vlády;
 - ▶ Právní předpisy vydávané ministerstvy a jinými úředními správními úřady a Českou národní bankou („vyhláška“);
- ▶ **Územní normativní akty orgánů samosprávy a státní správy**
 - ▶ Obecně závazné vyhlášky kraje, obecně závazné vyhlášky obce;
 - ▶ Nařízení kraje, nařízení obce;

Sbírka zákonů;

Věstník právních předpisů kraje;

► **Mezinárodní smlouvy**

Považují se za pramen vnitrostátního práva ČR, pokud jsou schváleny Parlamentem a jsou ratifikovány a vyhlášeny (čl. 10 Ústavy). Jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.

Mezinárodní smlouvy se uveřejňují ve „Sbírce mezinárodních smluv“.

► **Rozhodnutí Ústavního soudu** mají význam na úrovni pramenů práva. Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby.

- Nálezy – jimiž Ústavní soud rozhoduje o zrušení zákonů a jiných právních předpisů či jejich jednotlivých ustanovení pro rozpor s pramenem práva vyšší právní síly.
- Ostatní nálezy popřípadě usnesení Ústavního soudu.

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu;

Prameny unijního práva

- ▶ Primární právo – je obsaženo ve Smlouvě o Evropské unii, v Amsterodamské smlouvě, ve Smlouvě z Nice ...
- ▶ Sekundární právo – rozhodnutí Evropské rady, a dále tzv. společné postupy a společné postoje, o kterých rozhoduje a provádí je rovněž Evropská rada.
 - ▶ Nařízení,
 - ▶ Směrnice,
 - ▶ Rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Obecné zásady právní, soudcovské právo.

PRAMENY PRÁVA - SUBJEKTIVNÍHO

Subjektivním právem označujeme možnost subjektu chovat se podle práva a žádat totéž po ostatních. Prameny subjektivního práva se nazývají právní skutečnosti.

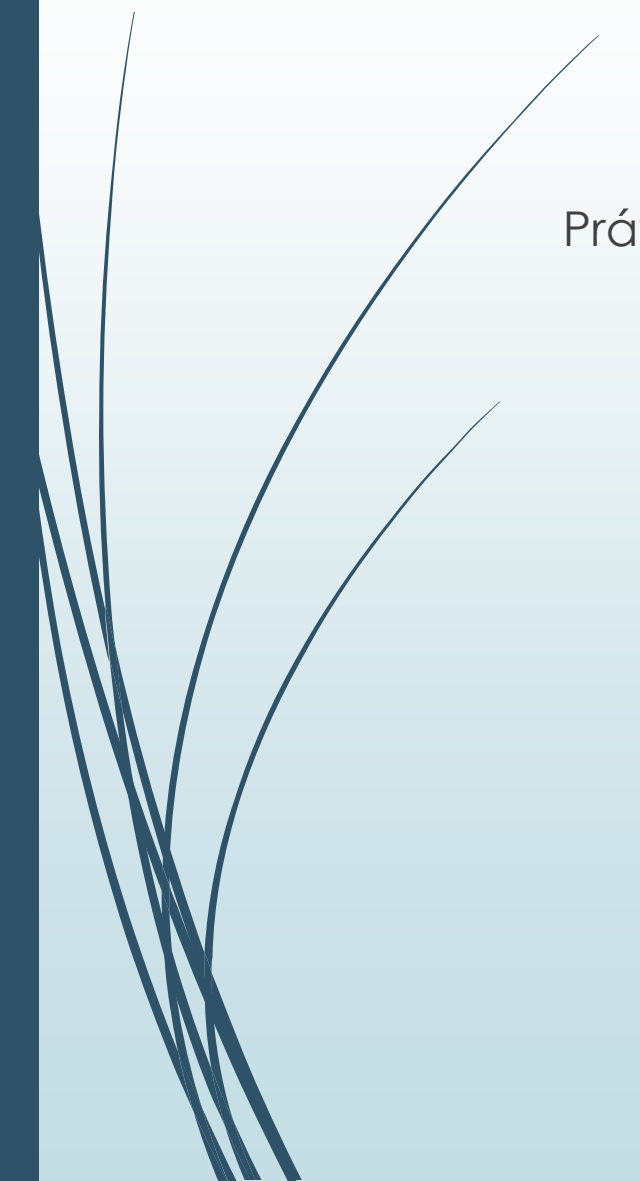
PRÁVNÍ SKUTEČNOST – je taková skutečnost, která podle zákona samotného musí nastat, aby se někdo stal subjektem práv a povinností, které jsou obecně stanoveny v zákoně.

- **Autonomní právní skutečnosti** – skutečnosti spočívající ve volném chování lidí, s nímž právní norma spojuje vznik právních následků – nazývají se úkony (úkony právní, úkony protiprávní).
- Právní skutečnosti na lidské vůli nezávislé - konstitutivní rozhodnutí úředních orgánů, právní události (požár, smrt, narození ...), jiné v zákoně stanovené skutečnosti (nález ztracené věci, hlasování, odvrácení někomu jinému hrozící škody, ...).

Pojem právní normy

Právní norma je vydaná státem v určité formě:

- ▶ Psaná;
 - ▶ Veřejně dostupná, může se s ní každý seznámit;
 - ▶ Je jedním z pramenů práva, tj. právní norma je vždy určitým systémovým prvkem pramene práva.
-

Struktura norem práva

- ▶ HYPOTÉZA – podmínka realizace normy;
- ▶ DISPOZICE – vlastní pravidlo chování;
- ▶ SANKCE – následky nezachování normy;

DRUHÝ SANKCÍ

- ▶ Absolutně určité;
- ▶ Relativně určité;
- ▶ Sankce neurčité;

Druhy právních norem

- ▶ Podle právní síly;
- ▶ Podle orgánu, který je vydal –
 - ▶ prvotní, druhotné,
 - ▶ podle povahy hypotézy (obecné, speciální),
 - ▶ podle povahy dispozice (kogentní, dispozitivní),
 - ▶ podle právního odvětví,
 - ▶ podle metody úpravy (normy hmotného práva, normy procesního práva),
 - ▶ podle působnosti (časová, místní, osobní),
 - ▶ právní normy odkazující a blanketové,
 - ▶ zmocňovací právní normy (generální, konkrétní),
 - ▶ kolizní právní normy,

Platnost, účinnost a působnost právní normy

- ▶ **PLATNOST** – představuje právně normativní existenci právní normy, skutečnost, že tato norma je součástí platného právního řádu.
 - ▶ Musí být vydána příslušným orgánem v mezích jeho pravomocí;
 - ▶ Musí být vyjádřena v náležité formě;
 - ▶ Musí být vyhlášena způsobem stanoveným v zákoně.
- ▶ **ÚČINNOST** – znamená, že z ní jejím adresátům vznikají práva a povinnosti, tj. nastupují její právní účinky.

Legisvakance – doba mezi platností a účinností právní normy.

Retroaktivita – zpětná účinnost práva.
- ▶ **PŮSOBNOST** – určuje meze, v jakých se právní norma použije.
 - ▶ Věcná;
 - ▶ Časová;
 - ▶ Místní;
 - ▶ Osobní;